

Xenofòbia, el fum que no deixa veure el foc

Una llista d'ultradreta i xenòfoba, la Plataforma per Catalunya, ha aconseguit quatre regidors al Principat en les passades eleccions municipals. L'heterogeneïtat i la poca capacitat política d'aquesta formació la descarten pràcticament com a força homòloga al Front Nacional de Jean-Marie Le Pen, però el petit gran èxit del llenguatge populista xenòfob posa al descobert un germen perillós.

Vic, Manlleu, Cervera i el Vendrell són les quatre poblacions on la Plataforma per Catalunya (PxC) va obtenir un regidor en les passades eleccions municipals. És una formació gairebé intranscendent en el panorama polític català, però, en canvi, significa que per primer cop un grup obertament xenòfob, racista i d'extrema dreta ha aconseguit representació institucional municipal. El fet no passaria d'anècdota si no fos que el vot xenòfob ha obtingut en alguns barris d'aquestes poblacions percentatges que s'han aproximat –i que fins i tot han superat– al 10% del vot. La Plataforma per Catalunya no s'ha presentat a gaires llocs més i on ho ha fet val a dir que ha tingut uns resultats pobres, com al Prat de Llobregat, on no ha passat d'un 0,26% dels vots, a Palafolls, amb un 0,61%, o a Barcelona mateix, on tan sols ha obtingut un 0,09%.

Els regidors obtinguts per la PxC no es poden explicar pel fet que les quatre poblacions on han aconseguit representació siguin més xenòfobes que la resta del país. Vic, Manlleu, Cervera i el Vendrell tenen en comú haver rebut, en molt poc temps, un important nombre de persones immigrades. Per tant, sembla evident la vinculació de l'augment del vot xenòfob amb l'increment de la immigració, un fet que no és cap novetat a Europa. Diversos estats han vist proliferar formacions d'extrema dreta; el Front Nacional a l'estat francès, la llista Pim Fortuyn dels Països Baixos, l'FPÖ de Jörg Haider a Àustria, o el British National Party de la Gran Bretanya.

L'absència de partits d'extrema dreta moderns, homologables a les formacions de la mateixa ideologia a Europa, als Països Catalans i a Espanya sempre s'ha vinculat al record del franquisme. Jordi Argelaguet, professor del Departament de Ciència Política i de Dret Públic de la UAB, considera, en canvi, que el motiu principal és l'absència, fins ara, de percentatges significatius de població immigrada.

En el cas de les quatre poblacions esmentades, aquesta condició es compleix. En els darrers anys han vist incrementar espectacularment el nombre de persones provinents de la immigració. I si observem el suport electoral de la PxC, tot i que ha estat força transversal, té un impacte molt més directe en aquells barris on s'ha concentrat més la nova onada migratòria. Sovint són barris com els d'Osona, el Remei o l'Estadi, de Vic, o, per exemple l'Herm o Puigpardina, a Manlleu. Zones que van créixer (i en molts casos néixer) durant les dècades del anys 60 i 70, amb la gran onada d'immigració procedent d'Espanya. Per tant, és fàcil imaginar que el fenomen d'aquestes quatre poblacions podria reproduir-se en molts indrets més del país.

Un altre aspecte remarcable és que, en aquestes quatre poblacions, el percentatge de vot als partits polítics tradicionals (especialment PSC, CiU i PP) ha baixat. Però si observem el nombre de vots absoluts, no es produeix cap davallada significativa; fins i tot, en alguns casos, hi ha un cert increment. Això ve donat per l'augment de participació en les eleccions. És, per tant, lògic apuntar

Una de les cues que els immigrants han de fer per regularitzar la seva situació legal a la delegació provincial del Govern espanyol a Barcelona.

que, com ha passat en altres països, una part important del vot a la formació xenòfoba prové de sectors socials tradicionalment abstencionistes, uns sectors que se senten menys implicats o més al marge del sistema polític actual.

Crisi de l'estat del benestar. La crisi de l'estat del benestar, que es tradueix en una tendència a la reducció dels drets socials, fa que als països desenvolupats entrin en contradicció els interessos de les persones més desfavorides, és a dir, entre les classes més populars del territori i les persones provinents de la immigració. Per Argelaguet, la gent amb més dificultats és la que manté un contacte més directe amb la immigració, que la viu com una sotragada. Per aquest polític, els ciutadans que han patit més, que no se'ls han complert les expectatives socials o laborals, acostumen a coincidir amb aquells sectors de la societat que tenen una preparació professional i acadèmica més vulnerable davant les exigències d'un mercat laboral cada cop més dur i inestable. I, sovint, coincideixen també amb part dels ciutadans que viuen en els barris que es van desenvolupar durant els anys 60 i 70, amb l'arribada de la immigració procedent d'Espanya.

Al País Valencià i a les Illes el vot populista es vehicula, en part, a través del PP

De manera semblant opina el director de la Fundació Bofill, Jordi Sànchez, que considera que hi ha un escenari social on aquest vot pot créixer. Per Sànchez, en la mesura que la immigració sigui un element que trasbalsa la situació social, que genera situacions subòptimes de vida —per la impossibilitat de regularitzar les situacions de molts immigrants—, cal esperar una reacció especial d'aquells sectors socials que se senten més amenaçats per l'arribada d'aquesta població nova.

El director de la Fundació Bofill afirma que generalment és a les barriades més populars on hi ha més desinterès o desconfiança pels partits polítics tradicionals. Així, és lògic que sigui en aquests llocs on els discursos alarmistes, populistes i clarament xenòfobs, que ofereixen solucions ràpides i expe-

ditives, puguin trobar un coixí. De manera semblant ha passat a França, on, en àrees de vot tradicionalment obrerista, han tingut un gran èxit electoral forces com el Front Nacional de Jean-Marie Le Pen. Per Jordi Sànchez, a Catalunya això també pot passar.

País Valencià i Illes, context diferent. També a la resta de territoris es produeixen situacions semblants. Tot i això, el context polític és prou diferent. Així, en les passades eleccions, al País Valencià es va presentar Espana 2000, una formació d'extrema dreta, però molt allunyada dels moviments d'aquesta ideologia europeus, més pròxima a l'extrema dreta espanyolista tradicional. Els seus resultats van ser absolutament marginals. I és que, en certa manera, es pot dir que el vot populista i xenòfob no s'ha concretat en una llista municipal perquè, en gran part, el PP ha recollit alguns dels arguments que les formacions d'extrema dreta europees utilitzen, com la identificació de delinqüència i immigració. És significatiu que en una ocasió Le Pen digués que si ell fos a Espanya no hauria muntat cap partit, perquè ja existeix el PP. Així, els conservadors espanyols deixen poc espai per a un altre partit. I, de fet, cada cop que hi ha hagut un procés electoral l'executiu de José María Aznar ha emprès mesures contra la immigració (com la darrera reforma de la llei d'estrangeria, una setmana abans dels comicis locals).

De manera semblant passa a les Illes Balears. El vot populista el vehiculen el PP o els moviments anticatalanistes, com l'ASI (Agrupación Social Independiente), formació liderada per Joaquín Rabasco, un expolicia. És il·lustratiu que, durant la campanya electoral passada, el seu fill i un parell de militants van ser detinguts per insultar immigrants.

El repte de la immigració. Cada cop és més clar que la immigració comporta una sèrie de reptes que si no es resolen poden desembocar en veritables focus de conflictivitat social.

Jordi Sànchez defensa que cal garantir que la immigració es produeixi en

“espais de dignitat” i no de misèria i aïllament. Segons el director de la Fundació Bofill, això requereix mesures de marcat contingut social, per evitar la creació de guetos.

Argelaguet afirma que al Principat, en termes de cohesió social, s'ha avançat moltíssim. Cal remarcar que en poc més de dues dècades Catalunya va duplicar la seva població. Però considera que ara hi ha una nova onada d'immigració que planteja la necessitat de posar en marxa “polítiques clares que defugin receptes *naïves* i innocents”. Com Sánchez, també defensa la necessitat de potenciar, amb importants dotacions econòmiques, mesures socials que facilitin la integració i que evitin “sentiment de desplaçament dels residents més desfavorits davant dels nous immigrants”.

L'espiral de la il·legalitat. A Catalunya hi ha prop de 140.000 immigrants sense papers; al País Valencià, segons Càritas Diocesana, n'hi ha uns 100.000; i a les Illes, prop de 30.000, segons xifres del Ministeri de l'Interior.

El fet de no tenir una situació regularitzada implica que aquests centenars de milers de persones treballen i viuen de manera il·legal, sovint en situacions infrahumanes i de degradació, que generen conflictivitat. Davant d'aquest fet, Jordi Sánchez defensa que el millor antídote no és la reivindicació de “papers per a tothom”, que al seu parer no és prou real, sinó una política social que faciliti l'accés a condicions de vida dignes per a tothom, i que permeti la inserció a la societat.

Però sembla que les coses evolucionen just en el sentit contrari. Així, per exemple, una persona sense documentació abocada a viure il·legalment, no pot treballar amb contractes legals. Per tant, s'arrisca a caure en xarxes d'exploatació laborals o de persones. A més a més, tampoc no podrà aconseguir contractar legalment un habitatge de lloguer; és llavors quan es produeixen situacions de superpoblació en edificis, amb la consegüent degradació de les finques i dels veïnatsges. I, com és lògic, aquesta degradació es produeix en els barris amb preus d'habitatge més

Manlleu, una de les poblacions on la PxC ha aconseguit representació.

El llenguatge políticament correcte sovint ha estat un bon aliat de la xenofòbia

assequibles, és a dir, de les classes socials més populars, que d'alguna manera són les que pateixen més directament la competència laboral de la mà d'obra il·legal. De nou el còctel és servit.

És un fet que aquesta nova incorporació de població genera demandes assistencials. Davant d'aquesta situació, la majoria d'estats occidentals opten per retallar les prestacions socials, un fet que afavoreix que es generi la percepció que és la immigració la responsable de la reducció de prestacions. Per tant, per trencar aquesta dinàmica caldria fer just el contrari de retallar pressupostos de partides socials.

La perversió màxima del discurs arriba amb els plantejaments que presenten la immigració com a càrrega per al sis-

tema de seguretat social. Precisament és la incorporació d'aquesta nova mà d'obra, la que pot acabar salvant el sistema de pensions, per exemple. El problema de nou és la gran quantitat de treballadors il·legals utilitzats per alguns sectors empresarials que s'estalvien els impostos. I, per acabar-ho de reblar, l'actual legislació d'estrangeria no permet cap procés de regularització, ni aquells que puguin beneficiar persones absolutament integrades en el seu entorn i amb una oferta de treball en ferm.

Drets, però també deures. Jordi Sánchez diu que no es pot plantejar ni drets gratuïtament, ni deures sense drets. Per tant, defensa la necessitat d'una política clara basada en la fórmula de drets i deures per a tothom, com a antídote per a explicar l'efecte pervers que té sobre la societat l'espiral que significa haver de conviure amb una gran quantitat de població al marge de la llei.

Però el repte de la immigració topa amb un inconvenient important. Els governs autonòmics no tenen competències per a dissenyar instruments polítics i jurídics capaços de regular la immigració. Tot i això, per al president de la Fundació Bofill, a Catalunya sí que hi ha “competències en certes prestacions socials que poden permetre avançar cap a un model de cohesió”. Així, Jordi Sánchez planteja la necessitat de posar en marxa un pla nacional d'acolliment que incorpori la Generalitat, les administracions locals i teixits socials (sindicats, associacions empresarials, etc.).

El llenguatge políticament correcte sovint ha estat a Europa un dels millors aliats de la xenofòbia. Dir allò ideal que queda bé, generalment des del confort de les classes més benestants, amagant el conflicte que s'ha anat gestant amb l'arribada de nous ciutadans immigrants, ha estat un element que ha jugat a favor dels discursos xenòfobs i populistes. Ara, al Principat, el fum de la xenofòbia a quatre poblacions ha de servir per a advertir que darrere hi ha un foc, petit encara, però que pot créixer si no es fa res.

Enric Rimbau